

Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka įkvepia ir traukia

Lietuvos nacionalinė biblioteka – tokiu pavadinimu mūsų biblioteka žinoma Tarptautinėje nacionalinių bibliotekų asociacijoje (IFLA)

Rugsėjo 2 d. iškilmingu renginiu Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka atvėrė duris po didžiulės, net 8 metus trukusios rekonstrukcijos. Tiesa, kaip pabrėžė bibliotekos generalinis direktorius Renaldas Gudauskas, per tą laiką biblioteka nė dienos nebuvo nustojusi veikti, lankytojai naudojosi 2003 m. iškilusio priestato fondais ir darbo vietomis.

Daugiau nei 500 darbuotojų tuo metu ne tik atliko savo darbus, bet ir perkraustė iš vienos vietos į kitą knygas, kad galėtų dirbti statybiniškai. Dalis knygų buvo išvežtos iš bibliotekos, dalis keitė savo vietą pačioje bibliotekoje. Darbų tikrai buvo apstu. Tačiau Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, kaip ir kitose, dirba darbuotojai pasišventę žmonės – merkantiliškais tikslais juos tikrai būtų sunku įtarti. Vaikščiodami begaliniiais bibliotekos koridoriais ir aplankydami tai vieną, tai kitą kabinetą, jutome, kad dėmesio sau jie visai nenori pritraukti, kas kita – pakrypus kalbai apie knygas: darbuotojai iškart atgydavo. Retų knygų ir rankraščių, Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyrių darbuotojos rodė savo globojamas retenybes ir atskleidė, iš kokių varganų egzempliorių jas pavyko prikelti antrajam gyvenimui – tai kruopštus, preciziškas, susižavėjimą keliantis darbas.

Tiesa, jis vyksta po truputį – bibliotekos direktorius vylėsi, kad kada nors bus restauruotos visos fonduose esančios knygos.

Išgyvena atgimimą

Paskutinėmis vasaros dienomis, kai lankėmės Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, ji rengėsi iškilmingam atidarymui ir dūžė kaip bičių avilys – vienu metu buvo dėliojamos knygos, surenkami baldai, ruošama vizualinė programa ir net derinamas fortepijonas (iki tol jis buvo laikinai iškeliaavęs į vieną mokyklą).

Bibliotekos generalinis direktorius R. Gudauskas pritarė minčiai, kad bibliotekos šiais laikais neketina išnykti ir išgyvena savo atgimimo laikotarpį. Be įprastinių funkcijų – knygų kaupimo, restauravimo, katalogavimo, saugojimo ir išdavimo skaitytojams, – Martyno Mažvydo bibliotekoje atsirast galimybė rengti konferencijas, viešuosius debatus kultūros, politikos, mokslo klausimais, įgyvendinti su muzika, kinu susijusius sumanymus. Bus ir atvirų erdvių kūrybai, bendravimui. Senesniais laikais studentai ir kiti mokslo žmonės Nacionalinėje bibliotekoje įsigurdindavo kone gyventi – po protinio darbo ilsėdavosi ant minkštasuolių centriniam holui ar atokesnėse bibliotekos vietose, Periodikos, Muzikos

Knygų pilnos bibliotekų lentynos pagarbiai nuteikia net tuos, kurie knygoms savo gyvenime skiria ne tiek jau daug dėmesio, – kyla mintis, kiek žinių jose sukaupta, kiek daug visko nežinai. Ypač jeigu tai – Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, prieš kelias dienas atvėrusi duris po didžiulės rekonstrukcijos.

Teodora RAŠIMAITE

skaityklose vartydavo spaudą ir klausydavosi muzikos, maža to, čia nuolat veikdavo tai viena, tai kita paroda, o dabar tam bus dar daugiau galimybių.

Daug įvairių erdvių

Bibliotekoje bus mažiau klasiškinių skaityklų su daugybe stalų, tačiau daugiau kitokios paskirties erdvių – 24 vietų kino salė, televizijos, radijo ir garso įrašų studijos. Po rekonstrukcijos bibliotekoje atsirado 400 individualių darbo vietų, jose lankytojai galės naudotis ir savo atsinešta įranga, ir asmenine literatūra. Pirmame pastato aukšte veikia nedidelė kavinė, suvenyrų parduotuvė, knygynėlis, drabužinė.

Gerokai transformuotos keturių skaitytojų salės trečiajame bibliotekos aukšte. Jose ir įrengtos „antrosolės“ su individualiomis darbo vietomis, kur patenkama įvilyjais laiptais. Menantieji

ilgas vakaro valandas Jono Jablonskio skulptūros draugijoje truputį nusivils – didžioji skaityklos salė padalyta ir pritaikyta kitoms reikmėms.

Bibliotekoje yra Bendroji skaitykla, vadinamasis atviras fondas. Jame – įvairių šalių ir mokslo šakų enciklopedijos, enciklopediniai žodynai, žinytai ir kiti informaciniai leidiniai, pagrindiniai bibliografiniai, informacijos, kultūros, filosofijos, religijos, filologijos, kalbotyros, istorijos, etnologijos, teisės, politikos, vadybos, ekonomikos, psichologijos, statistikos ir kiti humanitarinių ir socialinių mokslų dokumentai, Lietuvos ir kitų šalių teisės aktai, norminiai dokumentai, Europos Sąjungos, Pasaulio banko, Tarptautinio valiutos fondo, NATO ir kitų tarptautinių organizacijų leidiniai ir dokumentai. Dar yra minėta Bibliotekininkystės, meno ir mu-

Senasis bibliotekos rojalis grižo, vitražas – šviečia ryškesnėmis spalvomis

zikos skaitykla, Lituanikos skaitykla, Periodikos skaitykla, Retų knygų ir rankraščių skaitykla, Vaikų ir jaunimo literatūros skaitykla. Palangos vasaros skaitykla – taip pat Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos dalis.

Grįžo marmuras ir menas

J savo vietą jau sugrįžęs bibliotekai vardą davęs Martynas Mažvydas. Tai – Gedimino Jokūbonio sukurta bronzinė skulptūra, atidengta 1997 m. sausį. Buvo atnaujintas ir naujomis spalvomis sutvarko Antano Garbauskio sukurtas spalvoto stiklo vitražas „Į šviesią ateitį“. Pavadinimas atrodė kaip sovietinis štampas, tačiau pamažu juk tikrai pildosi...

Nacionalinės bibliotekos neoklasicistinio stiliaus pastatui prieš trejus metus sukako 50 metų. Oficialiai jis buvo atidarytas 1963 m. gruodžio 4 d., kai Nacionalinė biblioteka buvo perkelta iš Kauno į Vilnių. Tai buvo pirmasis pastatas Baltijos šalyse, suprojektuotas ir pastatytas būtent bibliotekai, tuo metu – modernus, tačiau vėliau po truputį sunykęs.

Kai 2008 m. buvo pradėta rekonstrukcija, pastatas jau buvo apgailėtinas būklės. Pasak R. Gudauskio – didžiulė nacionalinė duobė. Beje, tuo metu, kai pastatas imtas rekonstruoti, buvo likusios tik išorinės pagrindinio pastato sienos, visa kita – pastatyta iš naujo, nors projekto autoriai stengėsi išsaugoti viską, kas įmanoma ir perspektyvu. Iš pradžių manyta apsieiti, tačiau vėliau paaiškėjo, kad reikia atkurti ir visą išorinio fasado apdailą. Taip pat buvo įgyvendintas ir pirmojo projekto rengėjų sumanymas – atkurti marmuriniai centriniai laiptai. Iš tikrųjų laiptai, skirtingai nei projekte, buvo iš smiltainio.

Po rekonstrukcijos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos plotas padidėjo du kartus – iki 27 tūkst. kv. m. Senojo bibliotekos pastato rekonstrukcija atsiėjo 26 mln. eurų. Beje, Nacionalinės bibliotekos generalinis direktorius džiaugėsi, kad nebuvo viršyta numatyta suma.

Bus kuriamas žinių kvartalas

Bibliotekoje yra moderni 120 vietų konferencijų salė su integruotomis kėdėmis, dviem vertėjų kabinomis, garso režisie-

rius patalpa ir net scena. Čia galės vykti ir kameriniai spektakliai. „Rugsėjį sale dar negalėsime naudotis visu pajėgumu, tačiau užsakymų jau turime iki Naujųjų metų. Tai lemia patraukli bibliotekos vieta mieste“, – tikino R. Gudauskas. Žinoma, įtakos turi ir pačios naujumu blizgančios bibliotekos aura. Beje, pastato viduje dominuoja dvi spalvos – juoda ir balta.

Jeigu viskas vyks, kaip planuojama, biblioteka atitrauks žmonių dėmesį nuo prekybos tinklų ir viešbučių, kurie taip pat įvairiais patraukliais triukais stengdavosi vilioti žmones ir tapti savotiškais „kultūrinės traukos“ centrais. Visgi atsiranda konkurentų, kurie traukia žmones į vietas, kur galima ne išleisti pinigų, o sukaupti dvasinių turčių.

Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka kartu su Vilniaus miesto savivaldybe ketina imtis ir viso kvartalo atgaivinimo, mat šis kvartalas, nepaisant tokių svarbių įstaigų kaip Seimas ir Nacionalinė biblioteka, iki šiol buvo gana apmiręs. Kuriant žinių kvartalą bus atsižvelgta į Britų nacionalinės bibliotekos patirtį, kai bendrai sąveikai susitelkia netoli bibliotekos esančios kūrybinės, verslo institucijos.

Vertę kuria ne tik realistai

Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje saugoma daugiau kaip 6,5 mln. spaudos vienetų – visa, kas išleista Lietuvoje ar su ja susiję.

„Esu įsitikinęs, kad Nacionalinė biblioteka nė kiek ne mažiau už aukštąsias mokyklas didina valstybės konkurencingumą, prisideda prie klestėjimo ir pažangos. Čia kaupiamos tautos žinios, išmintis“, – pabrėžė R. Gudauskas ir pridūrė, jog internetas bibliotekų niekada neatstos ir nepakeis, nors, žinoma, Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje veikia nemokamas belaidis internetas.

Internetu galima rasti tik bendro pobūdžio žinių, už vertingą informaciją tenka mokėti, nes ji nėra atvira. Be to, bibliotekose kaupiamos žinios yra patikimos, nes ją kaupia, apdoroja ir pateikia specialistai. Pasak pašnekovo, kaupiti, skaitmeninti, perversi didžiulius kiekius informacijos mažesne, taupesne forma – svarbi Nacionalinės bibliotekos misija,

Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos direktorius Renaldas Gudauskas tikisi, kad kada nors visos knygos bus restauruotos

Nacionalinėje bibliotekoje saugomos knygos nuo XVI a. Mildos Juknevičiūtės nuotr.

vis dėlto kur kas svarbiau ieškoti būdų, kaip visą informaciją surinkti, sukauptą išmintį pritaikyti, kad tai visuomenei duotų kuo daugiau naudos.

Sudėtinga istorija

Nacionalinės bibliotekos idėja realiai pradėta įgyvendinti 1919 m., tačiau ne vieną dešimtmetį jos veiklą ribojo patalpų ir lėšų stoka, tvirtos koncepcijos nebuvimas ir daugelis kitų priežasčių. Ne kartą buvo iškilęs rimtas pavojus net pačiam jos egzistavimui. Tai bene vienintelė Lietuvos didžioji biblioteka, kuri 8 kartus keitė savo pavadinimą, buvo perkeliama iš vienos vietos į kitą.

1940–1941 m. į biblioteką siūbtelėjo didžiulis srautas tarybinės rusų literatūros, buvo perimta dalis nacionalizuotų knygų rinkinių. 1941-ųjų pradžioje bibliotekos fonduose buvo daugiau nei 200 tūkst. spaudos vienetų.

Pirmaisiais pokario metais biblioteka gavo visą SSRS teritorijoje leidžiamą spaudą, o nuo 1949 m. – tik literatūrą rusų kalba (1959 m. įstatymas dėl nemokamų privalomųjų egzem-

pliorių buvo atšauktas, priėmus įstatymą dėl gaunamų knygų apmokėjimo). Susikaupti didelis beglobių knygų rezervas, nebuvo spėjama jo tvarkyti, nes darbuotojai turėjo užsimilti tariamai svarbesniais darbais. Fondus (ypač lietuviškas ir užsienyje spausdintas tarpukario knygas) smarkiai nualinio ištaisą dešimtmetį trukęs valymas, kad būtų pašalinta ideologiškai kenksminga literatūra. Daug knygų, net senų ir retų leidinių, buvo sunaikinta. 1950 m. į Petrašiūnų popieriaus fabriką ir žaliavų punktus išgabenta 30 tonų (!) knygų, daug jų sudeginta bibliotekos katilinėje. Beveik visa lietuviška tarpukario ir karo metų periodika pateko į vadinamąjį specialaus saugojimo fondą ir tapo nedaug kam prieinama.

Atkūrus nepriklausomybę, Nacionalinė biblioteka atvertė naują savo istorijos puslapį. Beveik 100 metų gyvuojanti biblioteka turėjo tik 11 vadovų, R. Gudauskas, savo darbą pradėjęs 2010 m., – vienuolikmetis. Ilgiausiai – nuo 1982 iki 2004 m. – jai vadovavo Vladas Bulavas.